

OPERETT PÄ TYÖVÄEN
TEATTERI

”Paholaisratsastaja.”

Työväen Teatteri hade i går kväll en glansfull operettspremiär nämligen Emmerich Kálmáns »Paholaisratsastaja». Librettot är av Rudolf Schanzer och Ernst Welish.

Händelserna utspelas under förra hälften av 1800-talet vid det österrikiska hovet under furst Metternichs tid och handlar om den unga sköna furstinnan Leotine Metternichs och den djärve och eldige ungraren greve Sándors kärlekssaga. Här finns allt vad som fordras av en verklig operett, smekande eggande musik, äkta Kálmán, romantik, kärlek och humor.

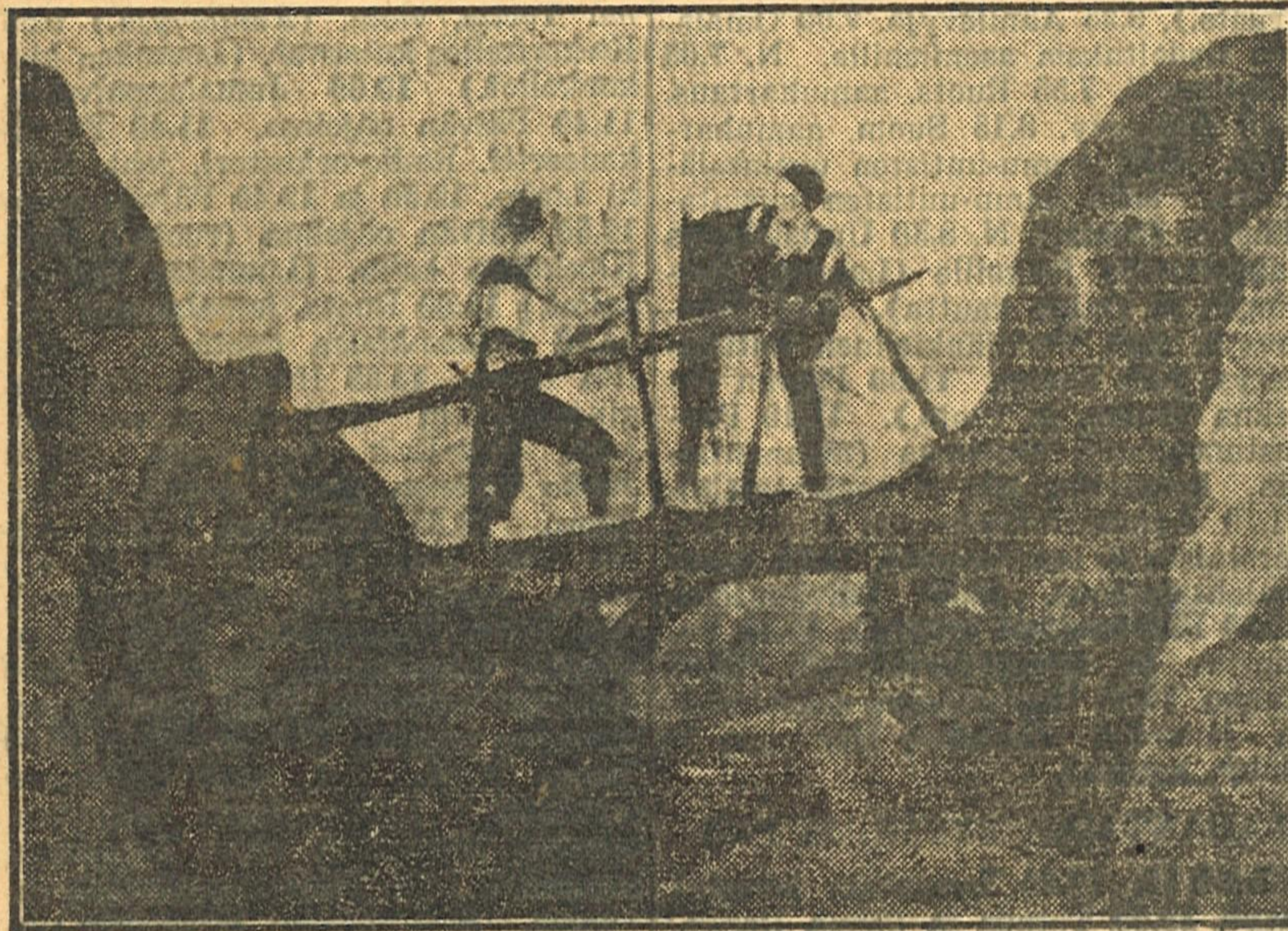
Teatern hade även nedlagt ett stort arbete på iscensättningen. Paul Enbergs scenbilder utgjorde en strålande ram för det hela. Speciellt må nämnas den vackra slottsparken i andra akten och den ytterst stilfulla tronscenen i sista akten. Mot den vackra bakgrunden kommo de skimrande, smekande dräkterna komponerade av Eino Vuolle, till sin fulla rätt. Regi för Kaarlo Kytös o. hade han lyckats bra. Det hela gick undan med liv och lust. Koreografin var Liisi Hallas. Danserna voro trevligt arrangerade, särskilt slog den vackra baletten i vift i sista akten. Helvi Mäkinen stod med sin orkester för det musikaliska.

Huvudrollerna Leontine Metternich och greve Sándor spelades av Rauni Luoma och Kaarlo Kytö. Rauni Luoma var förtjusande som Leontine och Kaarlo Kytö var en pojkkäckt greve Sándor. Det andra paret hade goda tolkare i Aune Vihriälä och Oskari Kostia. De dansade och sjöngo av hjärtans lust. Eero Eloranta gjorde en sträng och värdig studie av furst

KIRJALLISUUS JA TAIDE

Teatterin voimanäytös
ja taiteellinen voitto

„Peer Gyntin“ ensiesitys Työväen Teatterissa.

Kohtaus Peer Gyntin I näytöksestä. Ingrid ja Peer (Enni Rekola ja Kaarlo Kytö) porraspuulla. Näytelmän kaunis lavastus oli taiteilija Paul Enbergin ja johtaja Salmelaisen yhteistyötä. Tässä eräs kaikkein kauneimpia kohtauksia.

Tänä aikana on teatterilla merkittävä osuus kansamme henkisenä voimanlähteenä, mikäli teatterit osaavat käyttää käsiinsä uskottuja avaimia. Harmaan arjen ulkopuolella ja kuitenkin elämän keskeisimpiä kysymyksiä valottaen voi teatteri antaa sota-ajan vaikeuksissa kamppaileville ihmisille todellista henkistä lepoa, lepoa, joka samalla sekä suo hetken unohduksen ja terästä katsetta näkemään elämänilmiöitä syvemmälle ja kauemmaksi, yli hämääntävien lähtäpahtumien. Onkin huomattava ilmiö, että yleensä teatterit ovat ruvenneet valitsemaan ohjelmiinsa näytelmiä, joiden luojina ovat eräät länsimaisen kulttuurin taiteellisen luomistyön suurimmat henget. Eräs näistä, Ibsen, on ehkä ajallemme kaikkein läheisin. Hän ei revii ja julista tavalla, joka vihloisi liiaksi sodan keskellä väsyneitä ihmisiä, mutta hänen näytelmiensä syvyys ja suurten muutosten aavistelu ikäänkuin rohkaisee kaikkia, jotka tuntevat, että muutokset ovat tulossa mutta eivät itse vielä tunne itseään voimakkaiksi ja kypsiksi astumaan niitä vastaan. Ibsenin Peer Gynt, joka eilen esitettiin Työväen Teatterissa, ei ole sinänsä mikään julistusnäytelmä, mutta sen kuvaama monivalheinen ihmiskohtalo antaa katsojalle oman arvokkaan voimallisensa, juuri sellainen, jota aikamme tuskainen ja epävarmuudessa elävä yksilö tarvitsee. Se antaa luottamuksen elämään itseensä. Se on yksilön tilitys itsensä ja elämän välillä ja sen loppukohtausten nöyrä suuruus luo lohtua jokaiselle hapuilijalle: oli elämä miten rikkonainen ja heittelevä tahansa, sitä ei saa pelätä, pääasia on, että on elänyt rikkaan elämän.

Ibsenin Peer Gyntin tuominen näytämölle on aina voimanpönnistus ja merkkitapa maamme teatterin historiassa. Kun Työväen Teatteri nyt on sen muun arvokkaan ohjelman lisäksi ottanut, on se jälleen vahvistanut nimensä eräänä maamme johtavana ja erikoisomalaatuisena teatterina. Myöskin teatterin uusi johtaja, Eino Salmelainen on tällä teollaan jälleen osoittanut, että hän on niitä teatterimiehiämme, jotka herkimmin tajuavat ajassa liikkuvat ajatukset.

Teatteri oli esittänyt Peer Gyntin olosuhteiden pakosta verrattain supistettuna. Kolmessa näytöksessä esitettiin välähdyksimäisiä kuvia näytel-

tavaa, että teatteri tekee kunniaa sodan keskellä miehelle, joka „talonpojan sotaan upuneena, työn uskollisena soturina saa levon.” Samoin sfinksi-kohtauksessa esitetyt mietteet vaarasta, jonka itse suojassa ollen voi nauttia, olivat kirpeitä pikku paloja oman aikamme henkiseen miljööhön.

Loppukohtauksissa tuntui hiukan, että supistelusta näytelmän johdonmukaisuus kärsi. Esimerkiksi Peerin jatkuva tinkiminen käsityksistään jokaisen napinvalajan kohtauksen jälkeen jäi nyt pois kun kaksikin erillistä napinvalajakohtausta oli sulatettu samaan kohtaukseen. Mutta näytelmässä on kerta kaikkiaan mahdollonta säilyttää kaikkea hyvää. Otaksuttavasti joutuu jokainen teatteriohjaaja Peer Gyntiä ohjatessaan kirvelin sydämin heittelemään siitä syrjään paljon arvokkaita kohtauksia.

Peer Gynt ja Solveig (Kaarlo Kytö ja Rauni Luoma) tunturimajan edustalla.

Kaarlo Kytö oli Peer Gyntinä noussut melkein voisi sanoa „oman itsensä ylitse”. Se oli saavutus, joka maamme Peer Gynt-esitysten joukossa ansaitsee huomion. Hänessä oli Peer Gyntille ominaista lapsenomais-ta välittömyyttä ja siihen liittyvää itsekokeskeisyyttä hyvä annos. Kehitys ensimmäisenä toisen näytöksen välillä, välittömästä, naiivista, kerskaile-

kin elämän keskeisimpiä kysymyksiä valoitetaan voi teatteri antaa sota-ajan vaikeuksissa kamppaileville ihmisille todellista henkistä lepoa, lepoa, joka samalla sekä suo hetken unohduksen ja terästä katsetta näkemään elämänilmiöitä syvemmälle ja kauemmaksi, yli hämääntyttävien lähitahtumien. Onkin huomattava ilmiö, että yleensä teatterit ovat ruvenneet valitsemaan ohjelmiinsa näytelmiä, joiden luoja on eräät länsimaisen kulttuurin taiteellisen luomistyön suurimmat henget. Eräs näistä, Ibsen, on ehkä ajallemme kaikkein läheisin. Hän ei revi ja julista tavalla, joka vihloisi liaksi sodan keskellä väsyneitä ihmisiä, mutta hänen näytelmiensä syvyys ja suurten muutosten aavistelu ikäänkuin rohkaisee kaikkia, jotka tuntevat, että muutokset ovat tulossa mutta eivät itse vielä tunne itseään voimakkaiksi ja kypsiksi astumaan niitä vastaan. Ibsenin Peer Gynt, joka eilen esitettiin Työväen Teatterissa, ei ole sinänsä mikään julistusnäytelmä, mutta sen kuvaama monivaiheinen ihmiskohtalo antaa katsojalle oman arvokkaan voimanlisänsä, juuri sellainen, jota aikamme tuskainen ja epävarmuudessa elävä yksilö tarvitsee. Se antaa luottamuksen elämään itseensä. Se on yksilön tilitys itsensä ja elämän välillä ja sen loppukohtausten nöyrä suuruus luo lohtua jokaiselle hapuilijalle: oli elämä miten rikkonainen ja heittelevä tahansa, sitä ei saa pelätä, pääasia on, että on elänyt rikkaan elämän.

Ibsenin Peer Gyntin tuominen näyttämölle on aina voimanponnistus ja merkkitapaus maamme teatterin historiassa. Kun Työväen Teatteri nyt on sen muun arvokkaan ohjelman lisäksi ottanut, on se jälleen vahvistanut nimensä eräänä maamme johtavana ja erikoisomalaatuisena teatterina. Myöskin teatterin uusi johtaja, Eino Salmelainen on tällä teollaan jälleen osoittanut, että hän on niitä teatterimiehiämme, jotka herkimmin tajuavat ajassa liikkuvat ajatukset.

Teatteri oli esittänyt Peer Gyntin olosuhteiden pakosta verrattain supistettuna. Kolmessa näytöksessä esitettiin välähdysmäisiä kuvia näytelmän päähenkilön nuoruudesta, miehuudesta ja vanhuudesta. Eräitä sellaisiakin tunnettuja kohtauksia kuin kuuluisa sipulinkuorimiskohtaus repivine itsetilityksineen oli jätetty pois, mutta sen sijaan oli otettu eräs toinen, Peer Gyntin sielua valaiseva kohtaus: hautausmaakohtaus, jossa pappi piti puheen kuolleen miehen haudalla, miehen, jonka elämän tapaiseksi Peer Gyntinkin elämä olisi voinut muodostua, jollei olisi sattunut eräitä sivuheittoja. Yleensä oli näytelmää asetettaessa näyttämölle ollut johtavana ajatuksena sen lyyrillinen kauneuden korostaminen ja selkeys. Harvoin sielläkään, missä liikkuvien näyttämöiden avulla saadaan lavastusmuutokset vaivattomasti aikaan, on luotu niin maalauksellisen kauniita kohtauksia. Peer Gyntin ja hänen äitinsä kiista myllyn luona, Peerin ja Ingridin kohtaus porrasspuulla, hautausmaakohtaus, Solveigin laulukoh- taus ja monet muut... Niissä oli la- van puolikaaren alle luotu melkein kuvaamataiteellisia mestariteoksia. Myös kohtausvalinnassa oli valittu sellaisia, jotka parhaiten puhuivat ajalle, mainitakseni vain vieraan ta- lonpojan hautapuhe. Oli merkillepan-

raista, jonka itse suojaan ollen voi nauttia, olivat kirpeitä pikku paloja oman aikamme henkiseen miljööhön.

Loppukohtauksissa tuntui hiukan, että supistelusta näytelmän johdon- mukaisuus kärsi. Esimerkiksi Peerin jatkuva tinkiminen käsityksistään jo- kaisen napinvalajan kohtauksen jäl- keen jäi nyt pois kun kaksikin eril- listä napinvalajakohtausta oli sulat- tettu samaan kohtaukseen. Mutta näy- telmässä on kerta kaikkiaan mahdo- tonta säilyttää kaikkea hyvää. Otak- suttavasti joutuu jokainen teatterioh- jaaja Peer Gyntiä ohjatessaan kirve- levin sydämin heittelemään siitä syr- jään paljon arvokkaita kohtauksia.

Peer Gynt ja Solveig (Kaarlo Kytö ja Rauni Luoma) tunturimajan edustalla.

Kaarlo Kytö oli Peer Gyntinä noussut melkein päi voisi sanoa „oman itsensä ylitse”. Se oli saavutus, joka maamme Peer Gynt-esitysten joukos- sa ansaitsee huomion. Hänessä oli Peer Gyntille ominaista lapsenomai- ta välittömyyttä ja siihen liittyvää it- sekeskeisyyttä hyvä annos. Kehitys ensimmäisen ja toisen näytöksen vä- lillä, välittömästä, naivista, kerskaile- vasta ja omapäisestä pojasta hiukan kyynilliseksi, omahyväiseksi ja kui- tenkin yhä naivin avomieliseksi nou- sukasherraksi oli merkittävä. Ja sa- moin vanha Peer Ibseniä muistuttavi- ne naamioineen — oli säilyttänyt sa- maa perimmäistä Peeriä. Kytö osasi hyvin tulkita juuri eräitä Peerin pe- rusominaisuuksia sellaisina kuin ne säilyivät ikäkausien vaihdellella: it- sepintaista halua pysyä kiinni elä- mässä, eräänlaista henkistä jaloillaan pysymistä ja pientä liukkautta. Eri- koisesti on mainittu Kytön ansioksi se, ettei hän pyrkinyt tekemään Pee- ristään sympaattista mihin esimer- kiksi vanhuuskohtauksissa helposti olisi voinut tulla houkuteluksi. Hän ei ollut sympaattinen eikä epäsym- paattinen, hän oli vain Peer ja sellai- sena peräti inhimillinen.

Rauni Luoma oli Solveigina ja hänen lauluäänelliset ansionsa antoi- vat hänelle tämän osan itseoikeute- tusti. Pientä ristiriitaa oli hänen pi- tuutensa ja sen arkuuden välillä, jota hän ilmaisi häätalokohtauksessa. Mutta esimerkiksi etsimiskohtaukses- sa tunturilla hänen herkkä näyttele- misensä sai voiton. Ja näytelmän suu- rin kohokohta, Solveigin laulu, hänen

si vastalauseeksi. Draama on yksinkertaisesti vain koruton kuvaus ihmiskohtaloista, lukemattomien toisten ihmiskohtaloitten joukossa. —

Eräässä mielessä on tämä näytelmä suhteistettavissa „Verdunin ihmeeseen”, nim. draamateknillisesti: Juoni esitetään filmaattisin kuvaelmin, joihin vuorosanat kutoutuvat kuin langat ryijykudokseen. Aikaansaatu kuvaelma on kyllä tehokas, vaikka kuvaaminen. Toisaalta tämä kuvamaisuus ja kalvakuus on omiansa vain lisäämään tehoa, joka ennen kaikkea pohjaa juonen traagillisuuteen.

Tampereen Työväen Teatterin esitys nimensi melkeinpä mestaruudenkin ylittävällä tavalla ennenkaikkea Kosti Elon taiteilijaluonteen kaikki positiiviset ominaisuudet. Näyttelijä Kosti Elo lahjoitti jälleen meille taiteiluomuksen, jonka kirkkaus himmentää parhaimpiakin saavutuksia. Köyhän, mutta kunniallisen Bendan sielu ja sen melkeinpä naivi hyvyys ja puhtaus paljastui katsojalle sydämelisen liikuttavasti. Joka hetki katsoja tunsi, ettei näyttämöllä liikkunut näyttelijä, vaan katsojan kärsivä, kohtalon murjoma veli, jota olisi halunnut auttaa, jos se olisi käynyt pänsä. Tällaista taidetta aikaansaa vain nerokkuus.

Yhtä suuren voiton piirsi ohjaaja Kosti Elo lukuisten entisten ohjaajavoittojensa historiaan. Varsinkin hänen taitonsa saada kaikki ysityiskohdat palvelemaan kokonaisuutta, sai aikaan kristallinkirkasta taidetta. Niin mestarillista yhteisnäyttelemistä kuin näytelmän joukkokohtaukset osoittivat, saanee harvoin havaita teatterin palkeilla. Esimerkkinä siitä mainittakoon vain kohtaus työnvälitystoimistossa. Pienimpiä piirtojaan myöten kohosi näytelmän sävytys ja väritys melkeinpä orkestraaliseen harmoniaan.

Tulessa oli miltei näyttämön koko henkilökunta runsaine avustajineen. Vappu Elo tyttären osassa osoitti ensi kerran omaavansa eräänlaista kykyä psykologiseen analyysiin, mitä taitoa vailla ei näyttämöllä kehitytä taiteilijaksi. Ikävä kyllä ei tämä kyky löytänyt kyllin vakuuttavaa ilmaismuotoa tehotakseen. Kaarlo Kytö elostelevana hammasteknikkona alleviivasi tyyppinsä huomattavammat ominaisuudet vakuuttavalla tavalla, samoin kuin Matti Lehteläkin, vaikka kumpikaan ei saanut voimakkaampaa tehoisuutta esitykseensä. Uno Wikströmin eläimellinen hevoskauppias esitettiin nähdäkseen sellaisena kuin kirjailija hänet on kuvannut: raakana elukkana. Brutaliteettia oli kuitenkin ehkä liikaakin. — Monista muista esityksistä mainittakoon Hugo Makkosen mainio

pikkusuoritus kiiltorahkakäisenä miehenä, Aarne Jaatisen asiallinen poliisikammarin virkamies, Kusti Salan jämerä, mutta ei silti sydämetön poliisikammarin ylitarkastaja, Staava Haavelinnan sanaton, mutta siitä huolimatta paljon sanova opettajatar ja Greta Lindellin viehkeä sairaanhoitajatar. Pikkuhelmiä voisi poimia sieltä täältä muistakin esityksistä, mutta riittäneen niihin: tunnollisia suorituksia, kokonaisuus esitykseen mainiosti soinnutettuja!

Jussi Karin ansiokkaat lavastukset ansaitsevat tälläkin kerralla erikoismaininnan, vaikkakaan näytelmä luonteensa mukaisesti ei ollut mikään erikoinen „lavastusnäytelmä”.

5.

Kerta kerran jälkeen on arvostelija joutunut oikeastaan vain toteamaan sen taiteellisen korkeapaineen, joka on havaittavissa Tampereen Työväen Teatterin esityksissä. Kypsytöntä ja loppuunhiomatonta esitystä ei tämän näyttämön ramppiin näytetä päästettävän. Tämä ja useitten näytelmien, niinkuin esim. „Kultaisen kellon” korkeat taso, oikeuttaa meidän antamaan tälle teatterille taiteellisen teatterin nimen.

Kaikesta tästä saamme lähinnä kiittää Kosti Eloa ja hänen uurastustaan.

O. U. J:n en.

Kosti Elon juhlanäytäntö.

Tampereen Työväen Teatteri: „Kultaisen kello.”

Kosti Elo juhli itse 60-vuotispäiväänsä arvokkaimmalla mahdollisella tavalla: valmistamalla teatterilleen odottamattoman lyhyessä ajassa huomattavan ensi-illan, joka paitsi ohjaajan tehtävää antoi hänelle myöskin suuren, hallitsevan pääroolin. Ei voitane vaatia sen parempaa todistusta siitä, että eilinen juhlija vielä seisoo keskellä parasta työaikaansa, vaikka hänellä jo olisi oikeus viitata vain menneisyyteen ja siinä suoritettuun enemmän kuin kunnioitettavaan päivätyöhön. Kosti Elo aikoo vieläkin, sen näemme, seistä uskollisesti vartiopaikallaan tukemassa ja vaalimassa taidelaitosta, jolle hän työtarmollaan ja tulisella taiteilijamielellään on luonut sen nykyisen aseman. Tampereen Työväen Teatteria ei voi ajatella ilman Kosti Eloa, ja maamme teatterielämä olisi monta tapausta köyhempi ilman häntä.

* * *

Juhlanäytännön ohjelmaksi valittu „Kultainen kello” on moderni näytelmä, sekä tekovaltaan että aihepiiriltään suuresti Langerin näytelmiä muistuttava. Ernö Szép liikkuu, samaten kuin Langer, elämän varjopuolella. Hän kuvailee

tässä näytelmässä wieniläisen työtömän perheen kohtaloa, joka kadotetun kultakellon takia muodostuu hyvin traagilliseksi. Szép on taitava ihmiskuvaaja, hän luonnehtii vanhan Bendan ja hänen tyttärensä liikuttavan herkin piirtein, mutta häneltä riittää myötätuntoa kaikille kuvattavilleen, niin pahasti kuin he usein suistuvatkin oikeilta raiteilta. „Kultainen kello” on kuvaelmasarja, joka lyhyissä väläyksissä tuo eteenme työttömän elämän monine suruineen ja huolineen, pienine iloineen ja lukuisine vaaroinneen, jotka väijyvät joka askeleella. Ulkonaisesti on tämä sarja toisinaan hieman irrallinen, kuvaemat hypähtävät halusta mielivaltaisesti, mutta lopuksi havaitsee niistä kuitenkin muodostuneen eheän kokonaisuuden, joka hiukan tunteellisella kohtalontunnullaan liikuttaa katsojaa.

„Kultainen kello” on siis hyvin aktueli näytelmä, se koskettaa varmaan esim. Työväen Teatterin yleis-

söä hyvin läheisesti. Ehkäpä tämän tuntien Kosti Elo ohjaajana ei ollut halunnut välttää räikeitäkin maalausta — toisinaan jopa liiankin räikeitä. „Kultaiseen kelloon” erääseen kohtaukseen, toiseen, tuli täten sovitetuksi jopa pienoinen tendenssikin, jota siinä tietävästi ei alunperin ollut. Mutta Elo hallitsee joukkonsa varsin suvereenisesti, hän ei koskaan värikkäimmissäkään kohtauksissa hellitä ohjaksia liiaksi, ja teatterin esityksen yhtenäinen voimakas sävy sulautui nopeasti yhteen näytelmän hengen kanssa. Erikoisen herkän ja kauniin suorituksen saivat lyyriilliset kohtaukset, joitten kuulakas tunnelma oli henhoava; viimeinen kuvaelma jäi luukuttavassa yksinkertaisuudessaan ennenkaikkea mieleen.

Kosti Elolle itselle on vanhan Bendan rooli hänen nykyisessä vaiheessaan kuin luotu. Hän luonnehtii vanhan työttömän ja sairaan kultajensa kohtalon yhtä herkin ja lämpimän väreän kuin kirjailijakin; aluksi hän liikutti ja hiukan naurattikin tällä avuttomalla vanhukseellaan, lopuksi nosti hän tämän kohtalon vallan järkyttävään voimaan. Kosti Elo oli täydellä sydämillään eläytynyt tähän rooliin, ja hän välittikin siis katsomolle koko taiteensa väkevyydellä kuvan sen tragiikasta. Se oli todella suuri näyttelijätyö, täydellinen sekä detaljeiltaan että kokonaisuutena. Ja tämä Kosti Elon suoritus kohotti illan kunnioitettavaan arvoonsa.

Toinen päärooli on vanhan Bendan tytär, Klari. Vappu Elo on vasta taiteilijataipaleensa alussa, ja hänellä on vielä paljon opittavaa ja paljon unohdettavaa. Mutta niissä monista — liiankin monista — rooleista, mitä Vappu Elo viimeisten vuosien kuluessa on suorittanut, ei mikään ole ilahduttanut niin kuin tämä. Nuori näyttelijätär oli nysaanut enistä itsenäisemmän otteen tehtävänsä, se tempasi hänet mukaansa voimakkaammin kuin ennen ja tulematta läheskään täydelliseksi näyttelijätyöksi hänen Klarinsa della lämmitti katsojaa.

Klariin kak...
Oskar, tarjo...
tolliset tehtä...
myös täällä...
paatillisen s...
Lehtelä ja...
kuitenkaan o...
peeksi kiinteä...
Lehtelälle ju...
vanhan tois...
ikäänkuin oli...
viivojen veto...
keampi mie...
Wikström...
sen yleis...
hevoshuolij...
kyllä taidok...
vaarallisen...
täen.

Muuten oli...
henkilökunta...
mukaanluettu...
linjan hyvää...
tos Elon ohja...
tusajan ja ju...
eillen vielä...
mutta esityk...
pääsyt rikke...
Jussi K...
vat ennenka...
tehdyt tunne...

Juhlamiehi...
korkein. Ko...
mölle astue...
applodein...
ajoilla tavat...
soppeleita...
mion näytte...
deniltä, pa...
sähkösanomi...
teemme edu...
tystöjä. T...
vien puoles...
tuksi Kosti...
hasto nuort...

seksi. Lop...
henkilökunt...
välle, tervel...
eläköönhuu...
saalleen nou...
— Suuri, m...
juhla...
sääntö...

SVEN

— SU

lossa yht

Taiteilija voi ha...
avata salaisen...
kaan ymmärtämättä...
kätki kokonaisen n...
erään ranskalaisen...
jan aforismi sopii li...
teilijaan. On myös...
levat, mutta ymmä...
arvon. Mutta vain...
tuaalisesti tai int...
varmasti näille sala...
toisina niiden takan...

Klarin kaksi miesystävää, Karl ja Oskar, tarjoavat nekin hyvin kiitolliset tehtävät näyttelijöille, ja myös täällä saivat ne hyvin sympattaisen suorituksen. Matti Lehtelä ja Kaarlo Kytö eivät kuitenkaan olleet vielä saaneet tarpeeksi kiinteätä otetta tehtävänsä; Lehtelälle jäi työ suureksi osaksi vanhan toistamiseen, Kytö taas ikäänkuin oli kahlittanut lopullisten viivojen vetoa Oskarissaan. — Tärkeämpi miesosa oli vielä Uno Wikströmillä. Hän oli esityksen yleissävyn mukaan piirtänyt hevoshuijarinsa kovin raikasti — kyllä taidokkaasti, mutta sittenkin vaarallisen karkeita keinoja käyttäen.

Muuten oli tulossa teatterin koko henkilökunta, lukuisat avustajat mukaanluettuna. Yleensä kautta linjan hyvää, tasaista työtä — kiitos Elon ohjauksen. Kiireen valmistusajan ja juhlahermostumisen takia eilen vielä vaivasi ramppikuume, mutta esityksen tasoa se ei sentään päässyt rikkomaan.

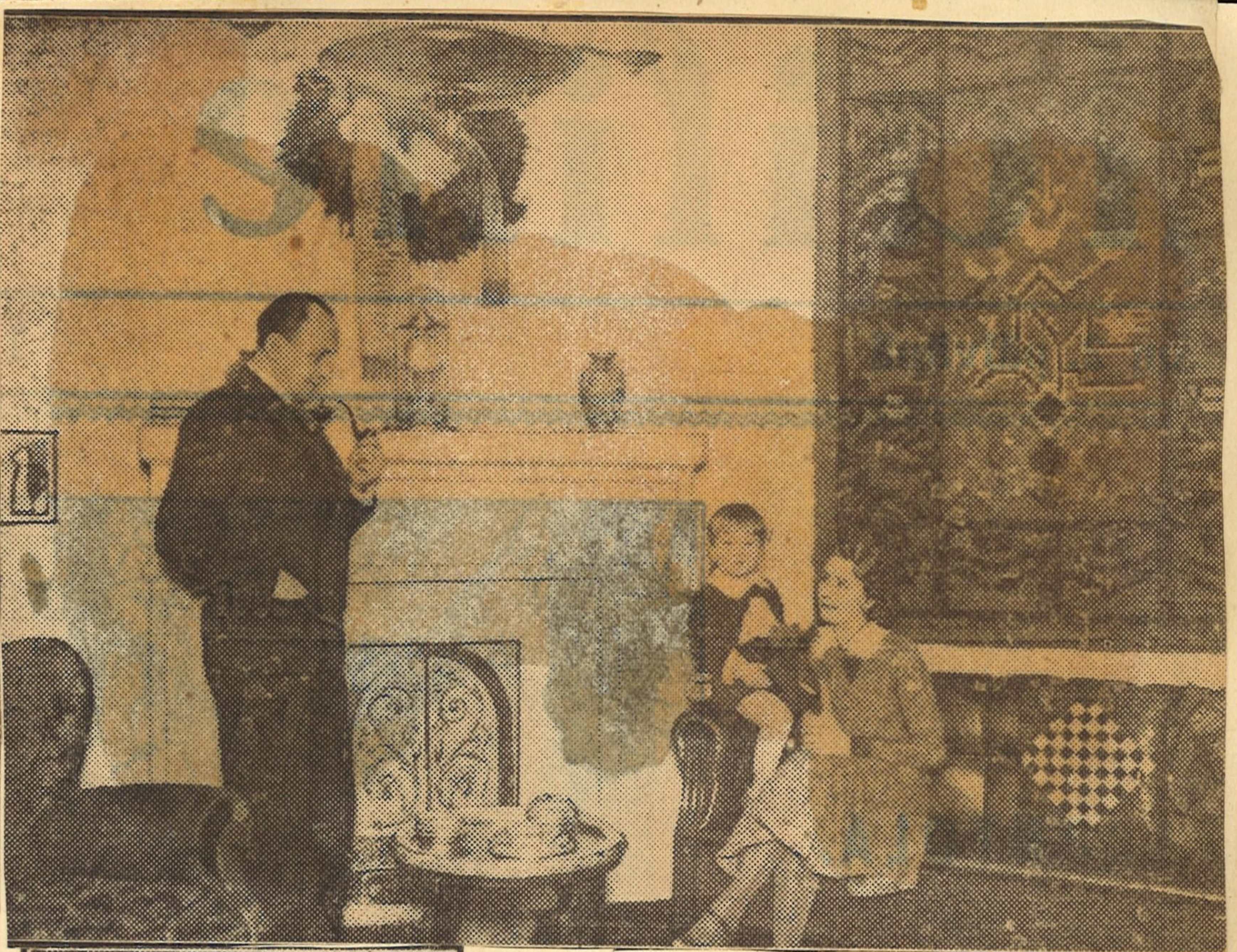
Jussi Karin laivoista olivat ennenkaikkea kaupunkitaustalla tehdyt tunnelmallisia ja ilmavia.

Juhlamieli oli eilen tietysti mitä korkein. Kosti Elo otettiin näyttämölle astuessaan vastaan pitkin applodein, ja kukkaissato oli väliajoilla tavattoman runsas. Laakeriseppeleitä m.m. Viipurin Näyttämön näyttelijöiltä ja Sven Hildéniltä, parisatalukuinen määrä sähkösanomia kaikilta näyttämötaiteemme edustavilta, lahjoja, lähetystöjä. Teatterin lähimpien ystävien puolesta ilmoitettiin perustetuksi Kosti Elon nimeä kantava rahasto nuorten taiteilijain avustami-

seksi. Lopuksi kerääntyi teatterin henkilökunta kokonaisuudessaan lavalle, tervehtien juhlijaa lauluin ja eläköönhuudoin, joihin yleisö seisalleen nousten yhtyi.

Suuri, mieltälämmittävä teatterijuhla.

H—m.

Sven Hildén komantajakapteeni Matildina „Amiraalissa”.

Sven Hildén Edmund Keenina.

SVEN HILDÉN

— suuri taiteilija, jossa yhtyy totuudenetsijä ja gentlemanni.

Taiteilija voi hapuillen löytää ja avata salaisen portin milloinkaan ymmärtämättä, että tämä portti kätki kokonaisen maailman”. Tämä erään ranskalaisen modernin kirjailijan aforismi sopii liiankin moneen taiteilijaan. On myös niitä, jotka hapuilevat, mutta ymmärtävät löytöjensä arvon. Mutta vain harvat, intellektuaalisesti tai intuitiivisesti, astuvat varmasti näille salatuille porteille tietoisina niiden takana piilevistä maail-

moista. He ovat taiteilijoiden legiossa puhdasrotuisia, de grande race. He osaavat sisäisen palvelemisen taidon, ja juuri siksi he kasvavatkin valtiaksi. Erehdyksetkin vain terästävät heidän valtiaseveloitustaan. Suomalaisista näyttämötaiteilijoista sellaisia olivat m.m. Axel Ahlberg ja Adolf Lindfors. Sellainen on myös heidän työnsä eettillisen perinnön jatkaja Sven Hildén, nykyisen teatterielämämme merkittävien taiteilijapersonallisuuks.

Kun Sven Hildén viime marraskuussa vietti 25-vuotisen taiteilijauransa juhlapäivää, tunsii Viipurin Näyttämön teatteriyleisö yllään suuren taiteen vavahduttavan siipienhuminan. Hänen salaneuvos Clauseninsa oli elämän harmaassa aressa

hemmin pääkaupungin yleisö. Hildénin Clausenista, tästä mestaruuden kypsimmästä luomasta, seestyi taaksepäin avara perspektiivi rikkaana ja viljeltynä valtausalueena, jossa avatut salaiset portit johtavat yllättävän moninaisiin työsaavutuksiin.

subliimi elämys ja samalla viheriöivä kosteikko, jonka yllä kaartui ikuisuus korkeana ja seestyneenä, puolipäivän jälkeisistä autereisista hetkistä punaisen iltaruskon valaisemaan pyörremyrskyyn ja hiljaiseen tähtiyöhön. Ja tämän taiteen tenhoon antautui ehdottomasti myöskin myö-

Ne jotka ovat saaneet seurata Sven Hildénin kehitystä hänen viimeksi kuluneina mestaruusvuosinaan, näkevät ensi sijassa hellittämättömän, psykologisen rakentajan ja totuudenetsijän, Solnessin hengenheimolaisen, jolla on subliimi tarve rakentaa „kirkoja ja koteja ihmisille”, ja vuorimiestyypin, jossa malmilöv-

döt herättävät vain uusien syvyyksien paljastamishimon. Me näemme Hinkemannin pyrkivän värisevänä sodanjälkeisen ja oman sielunsa kaoksista vapautukseen, taiteilija Aloysius Wolkenwindin taistelevan „Jumalan narrin” groteskin labyrintin umpisokkeloissa, me näemme rautaisen ja samalla sairaan Stanhopen nousevan hermoja kiduttavasta juoksuhaudakämpästä kranaattien kuolemanmyrskyyn. Clausenin korkealta huipulta näemme suoraan Maunu Tavastin, Hildénin toisen suuren vanhuksen sielullisen kirkastusprosessin pohjolan suvi-illan ja aamunousun välisessä kehyskaaressa, unohtumattoman herkkävireisessä asteikossa. Tämän energisen sielunsuuruuden ja ehjistyksen vastailmenyksenä näemme äkkiä täydellisen sielun särkymisen, miltei ylijännitteisessä skaalassa: Stefan Zweigin „Napoleon Egyptissä”-näytelmän luutnantti Foures'n, Hildénin viimeisimmän taideluoman, minkä rinnalla taas voi tulla mieleen Warwickin kreivin älyn ja tunteen voitollinen tulkinta tai Pirandellon Henrik IV:n passiivisen katkeruuden ja epäilyksen säröittävä hahmo. Me näemme Hildénin yhtä antautuvasti tunkeutuvan kansanmiehen, kaupunkilaisen tai maalaisen, suomalaisen tai eurooppalaisen, alkeellisen naivisti totuuteen haparoivaan sieluun. Muistamme Langerin „Peripherien” („Laitapuolella”) Franzlin ja saman tekijän Ferdys Pistoran liikuttavan kömpelön sankaritekoja raivokkaasti etsivän idealismin tai Kersti Bergrothin karjalaisidyllin Mikon sisämaisesti tuoreen tunteenliikunnan.

Sven Hildénin taiteessa ilmevä rakkaus elämään ei ole vain tunnetta, se on enemmän: energiaa. Tämä

selittää hänen samalla herkän ja kiinteän resonanssi- ja muodonvaihdoskykynsä sekä vitaliteettinsä aivan vastakkaisissa sielullisissa atmosfääreissä. Matka per aspera ad astra taistelevista totuudenetsijöistä komedioihin ja operetteihin on hänelle vain näennäisesti pitkä. Hildénin taiteellisen energian lataukset vaativat myös aurinkoisia purkausalueita. Ja hänen komedialliset tulkintansa valtaavat meidät myöskin täydellä elämänpitoisuudellaan. Niissä me ikäänkuin helpommin voimme eritellä Hildénin tekniikan suurta asteikkoa. Kenties huipennetuin ilmennys hänen komedia-lahjoistaan on Oscar Wilden syntisen loistavista kukkatarhoista syntynyt ihmisorkidea, lordi Goring.

Hildénin ihailtu näyttämögentleman tuntuu sekin olevan eräänlainen äärimmäinen „variatio” jostakin perustyyppistä, jonka suuressa taiteilijassa aina aavistaa piilevän. Tällaisesta

Sven Hildén Edvininä „Mustalaisruhtinattaressa”.

perustyyppistä luovan taiteilijan, jonka „variatio” ovat syvimmältään itsensä toteuttamista, on vitaliteettinsa varassa vaivatonta muuntautua myöskin operetin sunnuntailapseksi. Suuren yleisön mielissä eläekin edelleen ylivoimaisena se Hildén, ritariviittainen, upseerivormuinen, frakkipukuinen, sankari, jossa on eleganssia ja prinssiä.

Taiteilijana on Sven Hildén kulkenut omaa yksinäistä tietään. Modernisti ongelmallinen, lähinnä suurkaupunkisielu, tapaa hänessä tulkit-

sijansa, joka kuitenkin ekspansiivisesti rikkoo rajansa ja avartuu klassillisin linjoin yleispätevään inhimillisyyteen. Hildénin tyyli ei seuraa suuntia, se on ensi sijassa itsenäisen persoonallisuuden korottamaa uusrealismia, jonka suomalais-germaaniseen sisäisyyteen valautuu jotakin anglosaksilaisesti hienostuneesta intelligensistä.

Hildénin ohjaajataide, jota viipurilaiset ovat viime vuosina saaneet

nähdä, kantaa saman sisältä ulospäin pyrkivän rakentavan psykologin leimaa kuin hänen näyttelijätaiteensaakin. Se on samalla konservatiivista ja radikaalia. Hänen regiansa hakee mieluummin kiinteitä tukea kuin musikaallisia säestäviä taustoja. Parhaiten Hildén onnistuu silloin kuin hän itse esiintyy kokoavana voimakkuksena, kuten Hauptmannin vanhuudennäytelmässä „Ennen auringonlaskua”, josta Tampere, todellinen teatterikaupunki saa nyt tehdä johtopäätöksensä. Mutta nekin, jotka hän on vain ohjannut, kantavat voimakkaan keskityksen ja valikoivan älyn leimaa, kuten Haarlan „Kaksiteräinen miekka”, ja useat intensiivistä tiheynystä vaativat näytelmät.

Sanalla sanoen: Tampere tapaa suuren taiteilijan, jossa yhtyy totuudenetsijä ja gentlemanni.

Torvo Otava.

syntyä
Kaarle
tamin
teja
toimi
peami
vuotta
sesti,
innos
tiin
Heim
Jo tä
omak
joka
kaosa
sa, j
vidin
kosi
mön
50
huor
kin
Näy
Tan
teri
näy
tava
nut
ran
liaa
mat
ens
suu
hän
pid
tai